
สินบน

ทัศนคติ และประสบการณ์ของหัวหน้าครัวเรือน

ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร
ดร.ยงยุทธ ไชยพงศ์
ดร.ธานี ชัยวัฒน์

การสัมมนา เรื่อง “คอร์รัปชันในระบบราชการ : ต้องทำอะไรต่อ ?”

วันอังคารที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 เวลา 08.30 – 15.30 น.

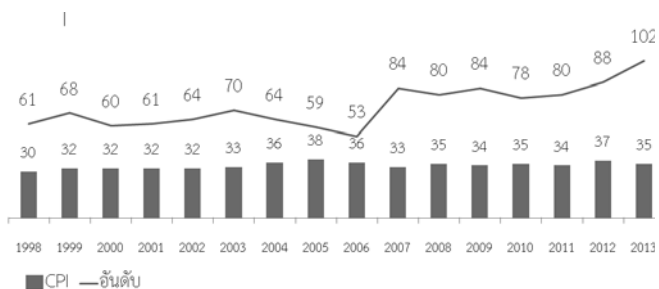
ณ ห้องนนทบุรี 2 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ถนนสนามบินหน้า)

โครงการนำเสนอ

- เกริ่นนำ
- วิธีการทางสถิติ
- ผลการสำรวจ
- สรุปและข้อเสนอแนะ

2

ดัชนีภาพพจน์คอร์รัปชัน (CPI) โดยองค์การความโปร่งใสนานาชาติ (TI)

4

ดัชนีภาพพจน์คอร์รัปชัน (CPI) โดยองค์การความโปร่งใสนานาชาติ (TI)

- “ระดับการคอร์รัปชันของประเทศต่างๆที่นำมาจัดอันดับ ...เป็นภาพที่วาดโดยนักธุรกิจข้ามชาติ ที่ลงทุนในประเทศต่าง ๆ นั้นเอง...เป็นทัศนคติของนักธุรกิจข้ามชาติที่มีกับประเทศนั้นๆ” ... (ดร. ไอเกิน, ประธานของ TI, 15 กรกฎาคม 2538)
- “ดัชนี CPI อาจจะมีประโยชน์เมื่อบริษัทธุรกิจกำลังพิจารณาจะตั้งบริษัทในที่แห่งใหม่ แต่ดัชนีดังกล่าวแสดงภาพรวมของประสบการณ์ว่าด้วยคอร์รัปชันของสาธารณชนในประเทศนั้นๆหรือไม่?” (Alex Cobham, Foreign Affairs, 2013)
- CPI อาจจะไม่ใช่วิธีชี้ระดับคอร์รัปชันจากประสบการณ์/ทัศนคติของประชาชนทั่วไปในประเทศนั้นๆ

5

ผาสุก พงษ์ไพจิตร, นวลน้อย ตริรัตน์, ยงยุทธ ไชยพงศ์ และคริส เบเกอร์
“คอร์รัปชันในภาครัฐ: ความเห็นและประสบการณ์ของครัวเรือน”
สำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๔.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร, ยงยุทธ ไชยพงศ์ และธานี ชัยวัฒน์
“คอร์รัปชันในภาครัฐ: ความเห็นและประสบการณ์ของครัวเรือน”
สกว., ๒๕๕๗.

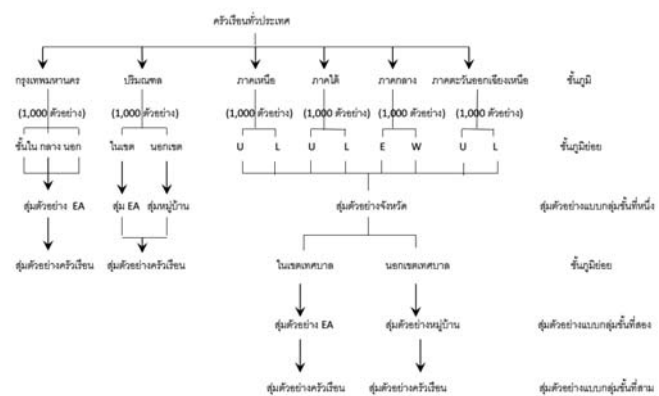

6

วิธีการสำรวจ

- เป็นการสำรวจแบบกลุ่มหลายขั้นอย่างมีชั้นภูมิ (Stratified Multi-stage Cluster Sampling)
- ทำการสำรวจหัวหน้าครัวเรือน เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนมักจะมีส่วนในการตัดสินใจของครัวเรือนเกี่ยวกับการจ่ายเงินสินบน
  - จำนวนครัวเรือนที่ทำการศึกษาคือ 6,048 ครัวเรือน
  - สำรวจในช่วงมกราคม - กุมภาพันธ์ 2557

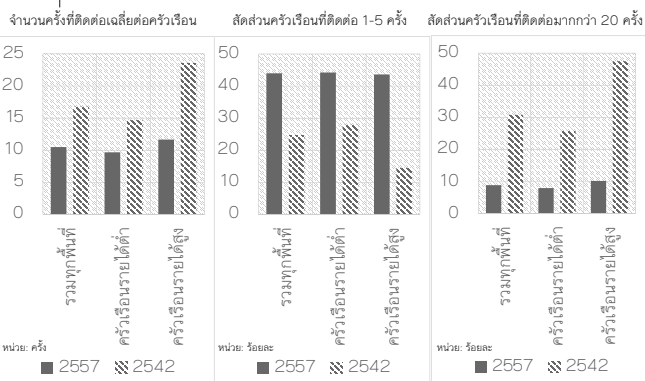
8

9

ประสบการณ์ (Experience)

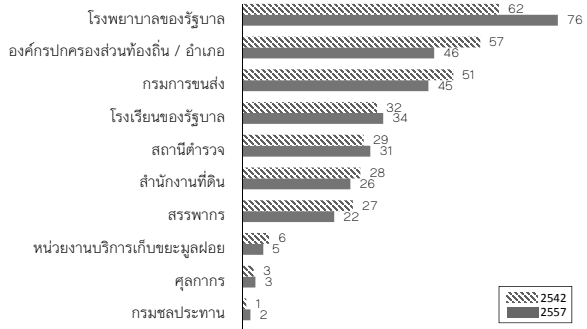
การติดต่อหน่วยงานราชการในปีที่ผ่านมา

11

12

สัดส่วนของครัวเรือนที่มีการติดต่อราชการในปีที่ผ่านมา

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนที่มีการติดต่อครัวเรือนทั้งหมด

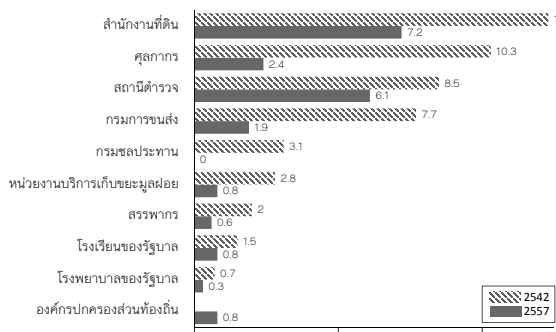
13

มูลค่าสินบนที่ครัวเรือนถูกเรียกเก็บในปีที่ผ่านมา

	2557	2542
สัดส่วนของครัวเรือนที่ถูกเรียกสินบน	4.8	10
มูลค่าสินบนที่ต้องจ่ายต่อครัวเรือน (บาท)	5,016	9,722
มูลค่าสินบนรวมที่มีการจ่าย (ล้านบาท)	4,944	15,400

14

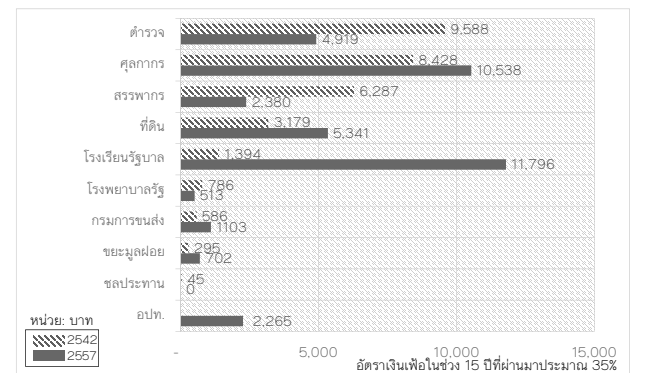
สัดส่วนของครัวเรือนที่ถูกเรียกสินบน

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนที่ถูกเรียกสินบนต่อจำนวนครัวเรือนที่มีการติดต่อราชการกับหน่วยงานนั้นๆ ในปีที่ผ่านมา

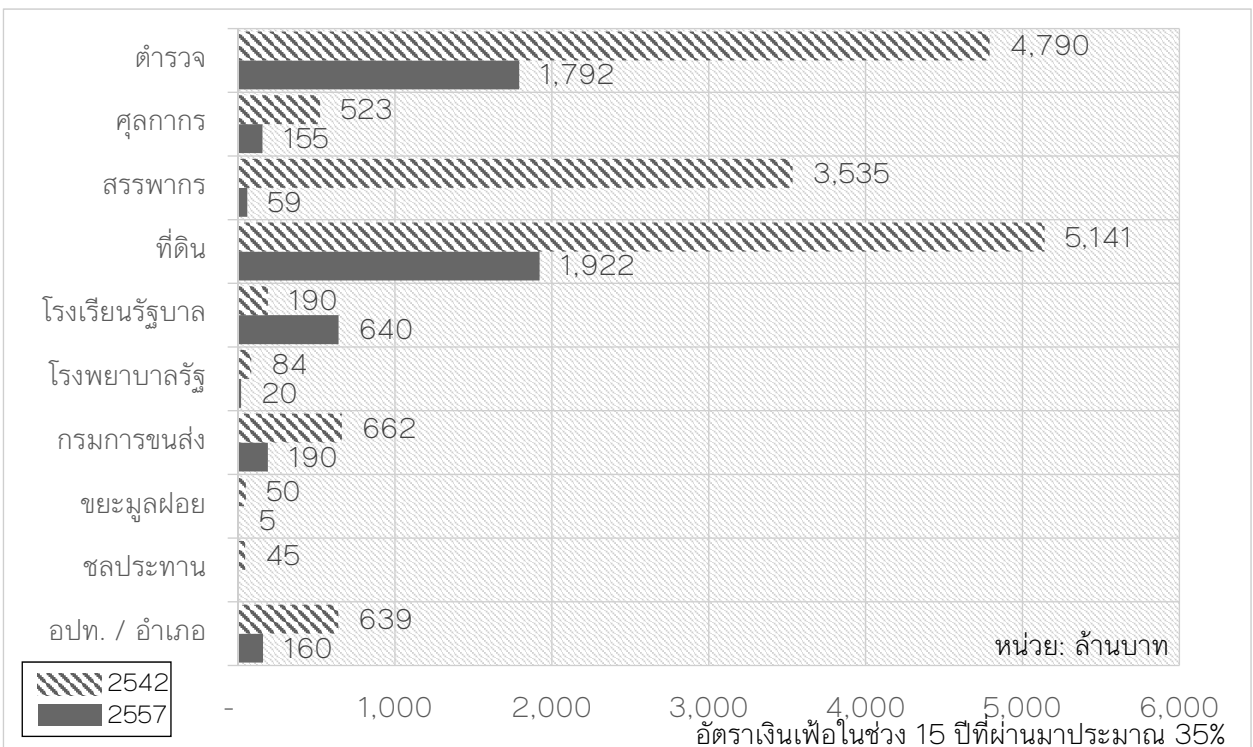
15

ค่าเฉลี่ยของเงินสินบนที่ถูกเรียกเก็บในแต่ละครั้งแยกตามหน่วยงาน

16

มูลค่าสินบนรวมที่ครัวเรือนถูกเรียกเก็บในปีที่ผ่านมาแยกตามหน่วยงาน

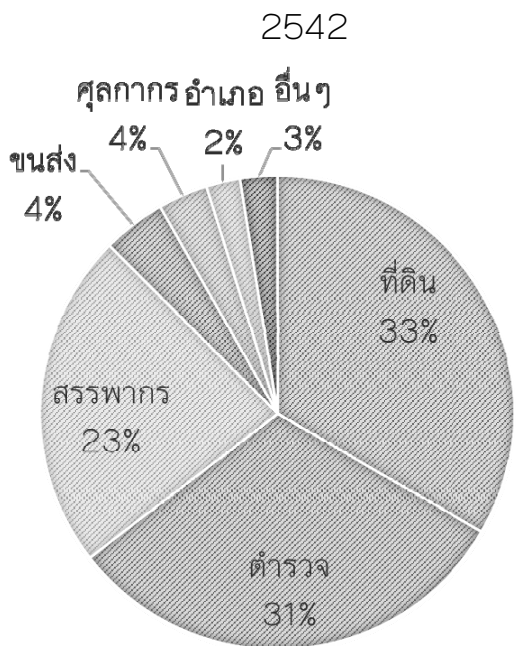

หน่วย: ล้านบาท

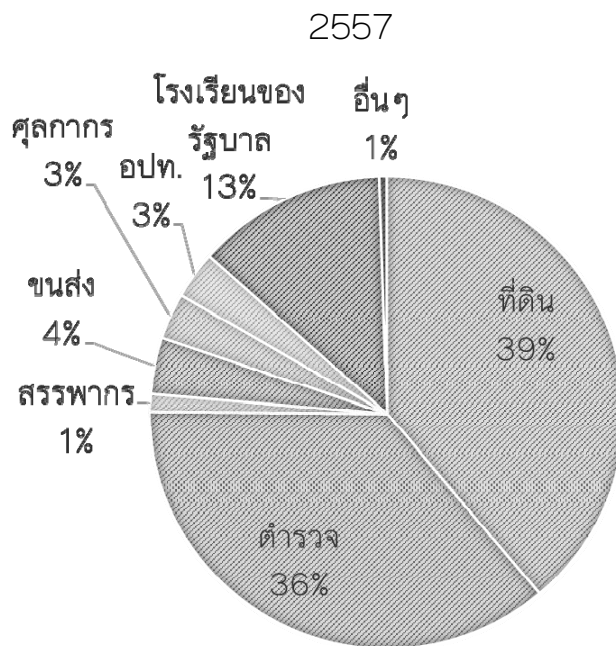
อัตราเงินเฟ้อในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาประมาณ 35%

17

สัดส่วนเงินสินบนทั้งสินที่ครัวเรือนถูกเรียกเก็บในปีที่ผ่านมา แยกตามหน่วยงาน

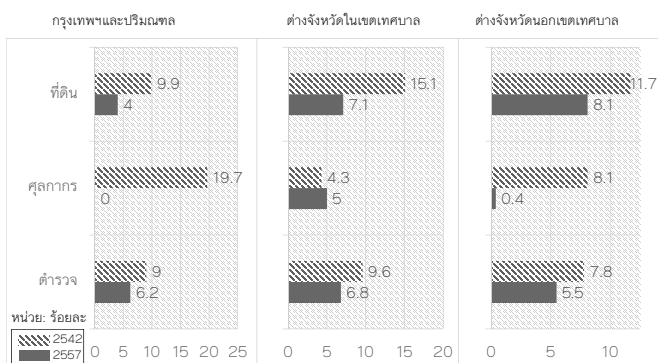

มูลค่าสินบนรวม: 15,400 ล้านบาท

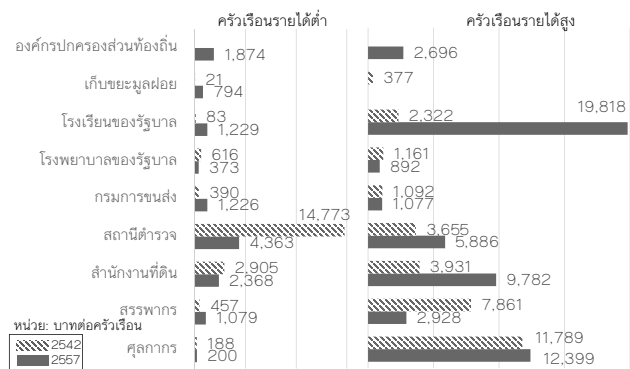

มูลค่าสินบนรวม: 4,944 ล้านบาท

สัดส่วนครัวเรือนที่เคยถูกเรียกสินบนต่อจำนวนครัวเรือนที่มีการติดต่อราชการในปีที่ผ่านมา จำแนกตามพื้นที่

มูลค่าสินบนเฉลี่ยที่ครัวเรือนถูกเรียกเก็บในปีที่ผ่านมา แยกตามรายได้ของครัวเรือน

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ

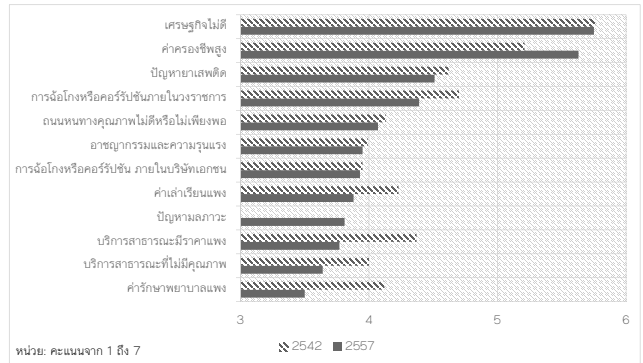
- จำนวนครั้งของการติดต่อราชการของครัวเรือนลดลงมาก โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีรายได้สูง
- สัดส่วนของครัวเรือนที่ถูกเรียกรับสินบนลดลง
- มูลค่าสินบนรวมลดลงจาก 15,000 ล้านบาทในปี 2542 เหลือ 5,000 ล้านบาทในปี 2557
- มูลค่าสินบนเฉลี่ยที่ถูกเรียกต่อครัวเรือนและมูลค่ารวมของสินบนจำแนกตามหน่วยงานลดลงทั้งหมด ยกเว้น โรงเรียนของรัฐ
- หน่วยงานที่มีสัดส่วนการรับสินบนมากที่สุดในปี 2542 ได้แก่ กรมที่ดิน ตำรวจ และกรมสรรพากร ขณะที่ในปี 2557 ได้แก่ กรมที่ดิน ตำรวจ และโรงเรียนของรัฐ

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์ทางสถิติแล้ว พบว่าการลดลงของมูลค่าการคอร์รัปชันในพื้นที่ต่างๆ “ไม่มี” ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ นั่นอาจสื่อได้ว่าคอร์รัปชันมีการลดลงทั้งระบบ

ทัศนคติ (Perception)

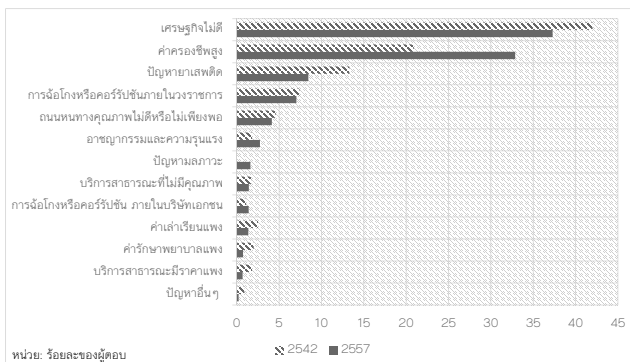
23

การจัดอันดับความร้ายแรงของปัญหาระดับชาติ

24

ปัญหาระดับชาติที่คิดว่าร้ายแรงที่สุด

25

จำนวนเงินที่หัวหน้าครัวเรือนพร้อมจะจ่าย เพื่อจัดคอร์รัปชันในวงราชการ

	ทุกครัวเรือน		เฉพาะครัวเรือนที่คิดว่าคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่สุด	
	2557	2542	2557	2542
ผู้ที่คิดว่าปัญหาคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่สุด (000 ครัวเรือน)			1,414	1,153
ร้อยละของผู้ที่ยินดีจะจ่าย	20.8	32.2	30.3	48.6
ร้อยละของรายได้	9.1	3.3	12.7	4.5

26

ความเห็นของครัวเรือนต่อความไม่สุจริตของหน่วยงานราชการ (20 ลำดับแรก)

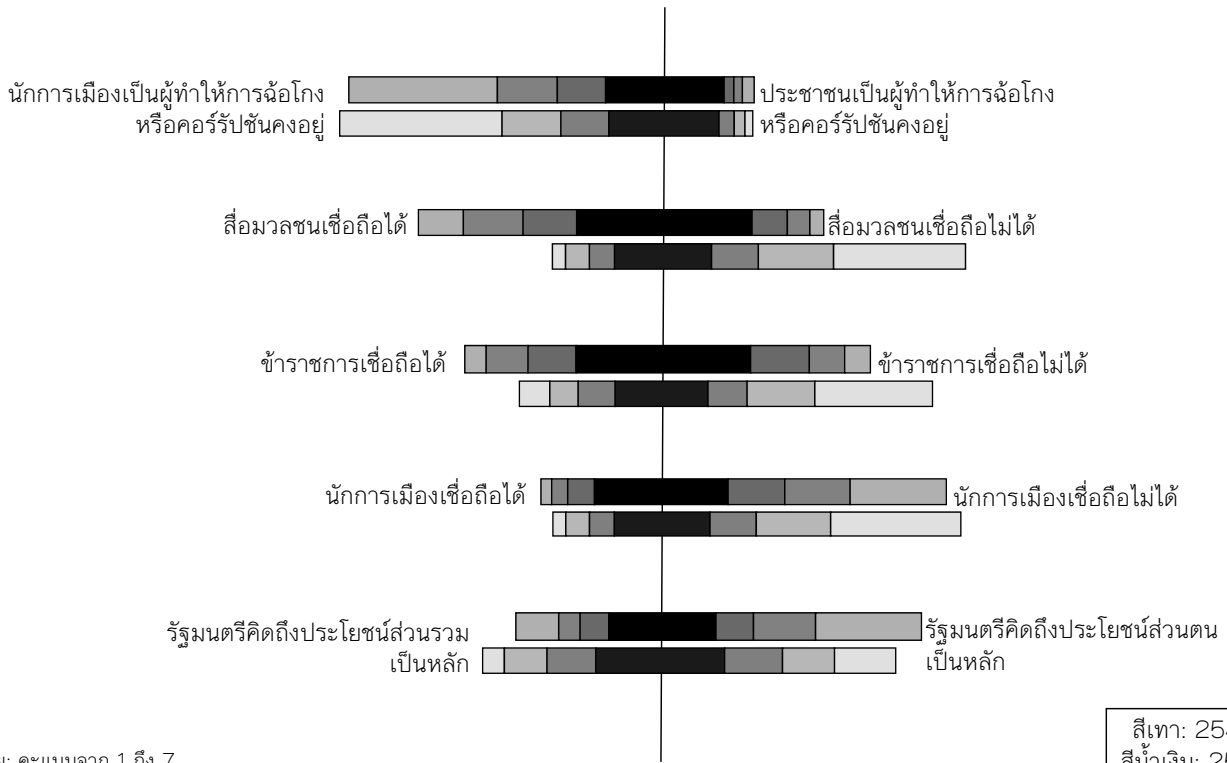
	2557	2542		2557	2542		
ตำรวจ	1	1	0	กรมสรรพากร	11	13	+2
ส.ส.	2	2	0	กระทรวงคมนาคม	12	9	-3
สภาทนาย	3	5	+2	สำนักงานอัยการ	13	18	+5
สภาเขต	4	6	+2	กรมโรงงานอุตสาหกรรม	14		
กระทรวงพาณิชย์	5	7	+2	กรมที่ดิน	15	10	-5
กระทรวงมหาดไทย	6	3	-3	กรมควบคุมมลพิษ	16		
สำนักงานประมาณ	7	11	+4	กรมการขนส่ง	17	14	-3
กระทรวงการคลัง	8	8	0	กระทรวงอุตสาหกรรม	18	17	-1
กรมศุลกากร	9	4	-5	อบจ.	19	15	-4
กระทรวงเกษตร	10	12	+2	กระทรวงยุติธรรม	20	33	+13

สีแดง = อันดับความไม่สุจริตสูงขึ้น (แย่ลง) สีน้ำเงิน = อันดับความไม่สุจริตลดลง (ดีขึ้น)

27

ทัศนคติของครัวเรือนต่อปัญหาคอร์รัปชัน (1)

ทัศนคติที่มีต่อกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคอร์รัปชัน

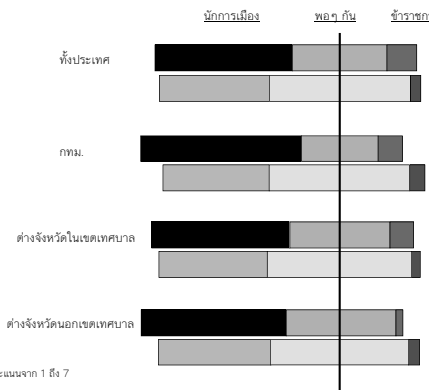

หน่วย: คะแนนจาก 1 ถึง 7

สีเทา: 2542
สีน้ำเงิน: 2557

ทัศนคติของครัวเรือนต่อปัญหาคอร์รัปชัน (2)

ใครทุจริตมากกว่ากัน: นักการเมืองหรือข้าราชการ

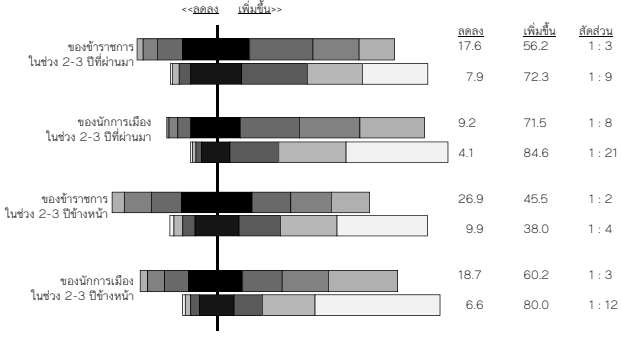

หน่วย: คะแนนจาก 1 ถึง 7

สีเทา: 2542
สีน้ำเงิน: 2557

ทัศนคติของครัวเรือนต่อปัญหาคอร์รัปชัน (3)

แนวโน้มคอร์รัปชัน

หน่วย: คะแนนจาก 1 ถึง 7

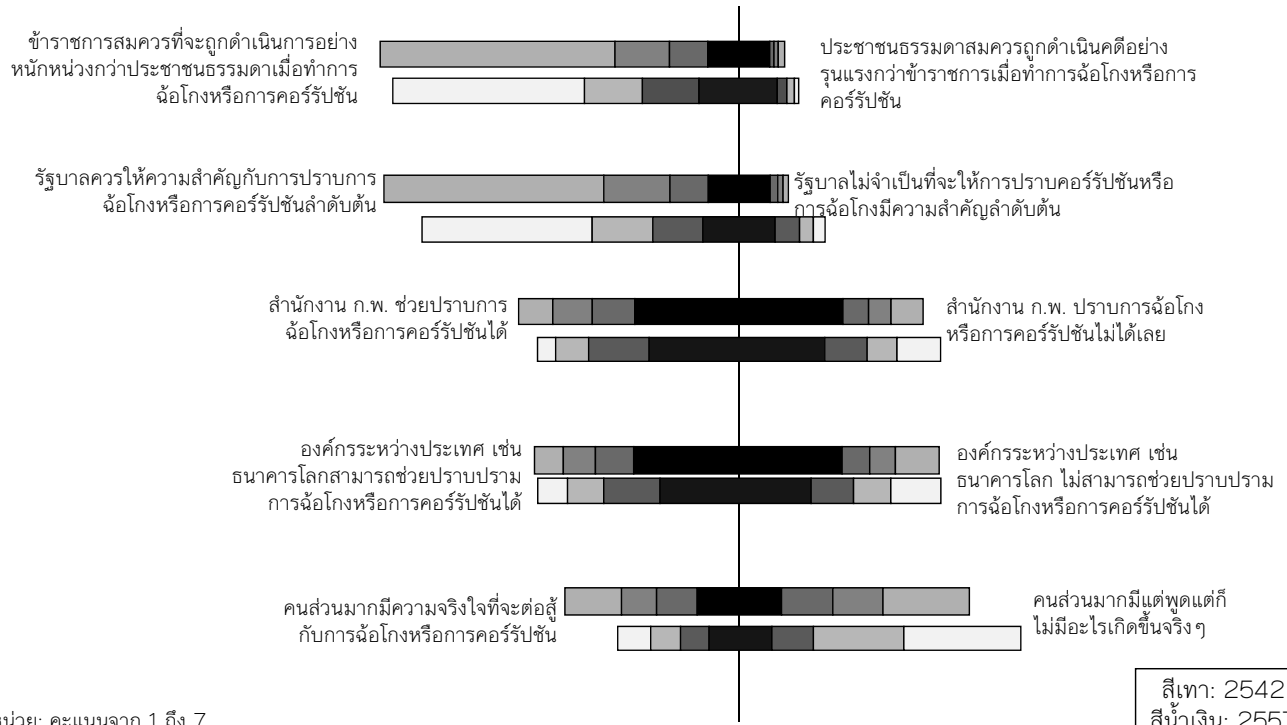
สีเทา: 2542
สีน้ำเงิน: 2557

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ

- ปัญหาเศรษฐกิจยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในทัศนคติของหัวหน้าครัวเรือน และมีความสำคัญมากขึ้นในปี 2557 กว่าปี 2542
- หน่วยงานที่หัวหน้าครัวเรือนเห็นว่ามีความไม่สุจริตที่สุด 5 ลำดับแรกในปี 2557 คือ ตำรวจ ส.ส. สภากทม. สภาเขต และกระทรวงพาณิชย์
- ความเชื่อถือของหัวหน้าครัวเรือนต่อกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคอร์รัปชันในปี 2557 เปรียบเทียบกับปี 2542 ลดลงเกือบทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ข้าราชการและสื่อมวลชน

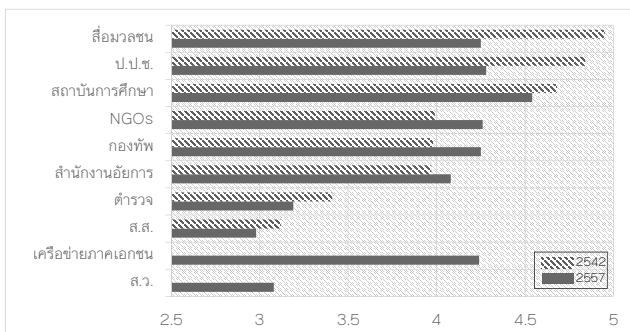
การตอบสนอง (Response)

ความคิดเห็นของครัวเรือนต่อการต่อต้านปราบปรามคอร์รัปชัน

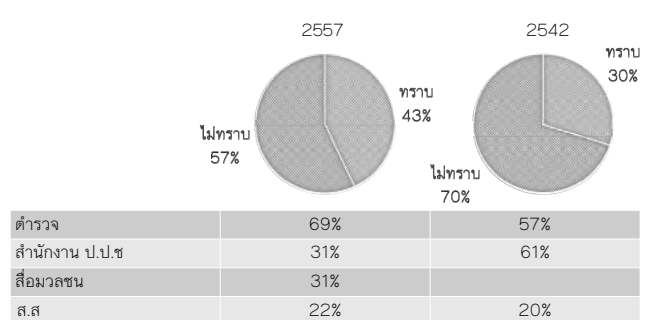
สีเทา: 2542
สีน้ำเงิน: 2557

ประสิทธิผลของกระบวนการแจ้งเรื่องคอร์รัปชัน

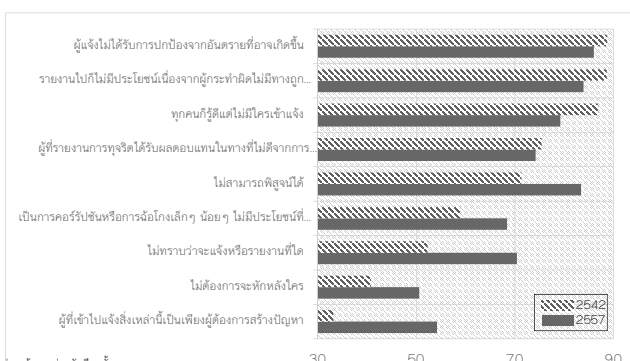

หน่วย: คะแนนจาก 1 ถึง 7

การแจ้งเรื่องคอร์รัปชัน และ หน่วยงานที่แจ้ง

เหตุผลที่ไม่ร้องเรียนเรื่องคอร์รัปชัน

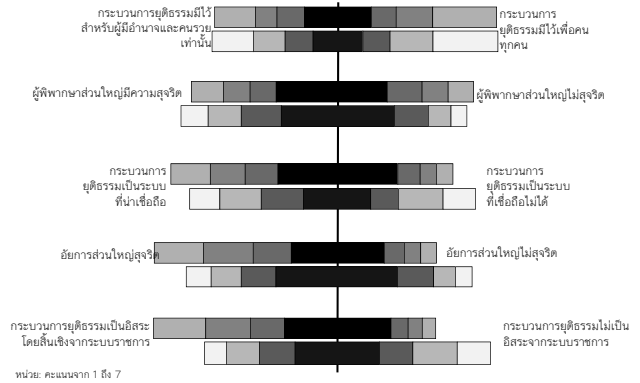
หน่วย: ร้อยละครัวเรือนทั้งหมด

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ

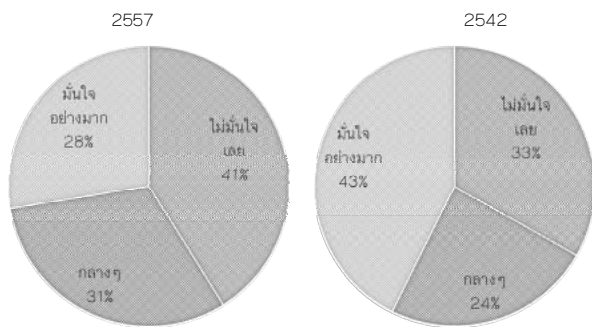
- ในปี 2542 สื่อมวลชนมีความน่าเชื่อถือมากที่สุดในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน แต่ปี 2557 เป็นนักวิชาการและสถาบันการศึกษา
- หัวหน้าครัวเรือนรู้วิธีการแจ้งคอร์รัปชันมากขึ้นกว่าเมื่อ 15 ปีที่ผ่านมา โดยหน่วยงานที่จะไปแจ้งคือ ตำรวจ ป.ป.ช. และสื่อมวลชน
- เหตุผลหากจะไม่แจ้งเรื่องคอร์รัปชันคือเกรงจะเป็นอันตราย และเชื่อว่าพิสูจน์ไม่ได้

กรณีศึกษา: กระบวนการยุติธรรม

ทัศนคติต่อกระบวนการยุติธรรม

ความมั่นใจต่อผลการตัดสินภายหลังการจ่ายสินบน

สรุป

- การคอร์รัปชัน (สินบน) ที่ คริวเรือนประสบผลลงมาก
- แต่ก็ยังมีปัญหาร้ายแรงในบางจุด
- สินบน/เงินพิเศษเงินก้อนใหญ่เป็นหมื่นเป็นแสนต่อครั้ง
- เพิ่มความร้ายวียดปรกติให้แก่ข้าราชการบางคน
- และทำให้ความเชื่อถือข้าราชการลดลง

ทำไมระดับสินบนที่ประชาชนถูกร้องขอลดลง (1)

- สังคมกดดันให้ปฏิรูป/สร้างความโปร่งใส
- เปลี่ยนระบบ/ วิธีการให้บริการ
- ช่องทางร้องเรียน, เทคโนโลยีสมัยใหม่
- เพิ่มแรงจูงใจให้แข่งขันกันให้บริการ

ทำไมระดับสินบนที่ประชาชนถูกร้องขอลดลง (2)

- การประเมินผลงานโดยบุคคลภายนอก
- การส่งเสริมจริยธรรมความโปร่งใส
- การป้องปรามการทุจริต
- การเฝ้าระวังหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ฯลฯ

แต่
มาตรการเหล่านี้ยังไม่ถึง
ผู้เรียกเงินก้อนใหญ่

ข้อเสนอแนะจากคณะวิจัย

1. ศึกษาต่อยอดกรณีที่ประสบความสำเร็จมากเทียบกับกรณีที่ยังเป็นปัญหา เพื่อสรุปบทเรียน
2. หน่วยงาน, องค์กร, บุคคลสาธารณะที่ถูกระบุว่ายังมีปัญหาปฏิบัติอย่างเร่งด่วน
3. การสำรวจแบบเดียวกันนี้ในระดับชาติทุก 5 หรือ 10 ปี
4. ศึกษาถึงมาตรการป้องกัน โดยให้ตรวจสอบข้าราชการที่ร่ำรวยผิดปรกติได้ หรือใช้ระบบภาษีที่เชื่อมกับธุรกรรมทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำกับ